

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

Program for Enhancement in Visionary Leadership for School Administrator in school of The Secondary Education Service Area Office Mahasarakham

วรรณภา พงษ์ชื้อ¹, ศาคร อัจฉกร²

Wannapa Pongsue¹, Sakorn Atthajakara²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 317 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง 0.60-0.92 และมีค่าความเชื่อมั่น อยู่ระหว่าง 0.98-0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินแนวทาง จำนวน 5 คน ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา

¹ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการบริหารและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Master Student Major Educational Administration and Development Faculty of Education Mahasarakham University.

² Department of Curriculum and Instruction Faculty of Education Mahasarakham University

แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 3.1) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ 3.2) ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ 3.3) ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ และ 3.4) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี 4) วิธีการพัฒนา 5) การประเมินผล โดยผลการประเมินโปรแกรมของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โปรแกรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: โปรแกรม, ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์

Abstract

The purpose of this research was to study the current condition, desirable condition, need and developing program for enhancement in visionary leadership for school administrator in school of The Secondary Education Service Area Office Mahasarakham. There were 2 phases of implementation. This research was divided into 2 phases: phases 1: study the current state, desirable conditions and need of enhancement in visionary leadership for school administrator. The samples consisted of 317 people. The research instrument was the questionnaire with an Index of Item Objective Congruence between 0.80-1.00, discrimination between 0.60-0.92 and a Reliability between 0.98-0.99. The statistics used for analyzing data were Modified Priority Need Index, mean and standard deviation. And phases 2: Development program for enhancement in visionary leadership for school administrator in school of The Secondary Education Service Area Office Mahasarakham. Focus group discussion included 5 professionals as informants. The research instrument was the evaluation form. The statistics used for analyzing data were mean and standard deviation.

The results are as followed:

1. The current state of enhancement in visionary leadership for school administrator overall and considering each side were at a high level. Desirable conditions of enhancement in visionary leadership for school administrator overall and considering each side were at a highest level. Result of the needs were in Implementing have the most needs. Next is the Communicating, Formulating and Role model respectively.

2. Results of the development program for enhancement in visionary leadership for school administrator in school of The Secondary Education Service Area Office Mahasarakham were divided into 5 categories ; 1) the principle 2) the purpose 3) content were divided into 4 factors ; 3.1) Formulating 3.2) Communicating 3.3) Implementing 3.4) Role model 4) development method 5) the evaluation. The results of suitability of developing program were at high level. And possibility of developing program was at highest level.

Keywords: Program, Vision leadership

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ทำให้การศึกษาไทยในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพื่อให้การศึกษาไทยมีการพัฒนาก้าวทันสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลก และการที่จะช่วยให้องค์กรหรือสถานศึกษาพัฒนาไปในทิศทางข้างหน้าได้อย่างมั่นคง ส่วนประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก คือการมีภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ดีในอนาคต ทั้งนี้เพราะภาวะผู้นำ เป็นการใช้อิทธิพลของตนหรือของตำแหน่ง ให้ผู้อื่นยินยอมปฏิบัติตาม เพื่อจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มที่ได้กำหนดไว้ (สมพร จำปานิล, 2549) โดยเป็นกระบวนการซึ่งผู้นำใช้อิทธิพล ศิลปะ หรือความสามารถที่จะจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดด้วยความเต็มใจ รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขององค์กร ช่วยให้กลุ่มบุคคลสามารถดำเนินการต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สราญรัตน์ จันทะมล, 2548)

ในการบริหารจัดการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน เพราะผู้บริหารถือเป็นผู้นำหลักของโรงเรียนในยุคปฏิรูปการศึกษา ที่จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารต้องรู้จักวิธีการดึงผู้ร่วมงานเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ผู้นำต้องมีลักษณะดังนี้คือ จะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) สามารถกำหนดหรือสร้างภาพความสำเร็จขององค์กรในอนาคต สามารถสื่อความหมายของวิสัยทัศน์ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจในองค์กร เข้าใจตรงกัน (Communication) โดยต้องโน้มน้าวให้ทุกคนในองค์กรหรือสถานศึกษา ยอมรับวิสัยทัศน์หรือภาพความสำเร็จนั้น เกิดจากความคิดของทุกคนจากทุกฝ่าย ในโรงเรียนที่มีภาวะผูกพันและต้องมีความมุ่งมั่น (Commitment) ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่จะขัดขวางต่อความพยายามหรือต่อการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ตาม

วิสัยทัศน์ที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) เนื่องจากการมีวิสัยทัศน์ เป็นปัจจัยหนึ่งในการดำเนินการให้องค์กรบรรลุได้ตามเป้าหมาย ถ้าต้องการให้องค์กรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำจำเป็นต้องมีความสามารถในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพที่ควรเป็นในอนาคตขององค์กร โดยเริ่มต้นจากการมีวิสัยทัศน์ส่วนตัว (Personal vision) ของผู้นำก่อน แล้วจึงหล่อหลอมให้กลายเป็นวิสัยทัศน์ร่วม (Shared vision) กับผู้ร่วมงานทั้งหลาย จากนั้นจึงช่วยกันสื่อสารวิสัยทัศน์ร่วมดังกล่าว พร้อมทั้งมอบอำนาจการตัดสินใจ (Empower) แก่ผู้ที่ต้องปฏิบัติให้เป็นจริงตามวิสัยทัศน์นั้น (Manasse, 1986) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำวิสัยทัศน์จะทำงานในลักษณะบูรณาการ โดยมีการเชื่อมโยงวิสัยทัศน์สู่เป้าหมายที่วางไว้ในภาพรวม โดยใช้ความมุ่งมั่นตั้งใจและปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องมีจินตนาการและ มุ่งผลลัพธ์ที่สามารถจับต้องได้รวมถึงการมองอนาคตต้องอาศัยความคิดจินตนาการที่กว้างไกล เพื่อความสำเร็จของสถานศึกษา (Kahan, 2008)

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่จะต้องจัดการศึกษารับผิดชอบต่ออนาคตของนักเรียน แต่ไม่สร้างวิสัยทัศน์ที่ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่มีเทคนิค กลยุทธ์วิธีที่จะนำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานให้ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมของประเทศเพื่อนบ้านและโลก ผลเสียต่างๆ จะเกิดขึ้นกับเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bennis (1989) ได้กล่าวถึงผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะเพียงแต่มีวิสัยทัศน์เท่านั้นยังไม่เพียงพอ แต่จะต้องเผยแพร่วิสัยทัศน์นั้นให้สมาชิกเข้าใจอย่างชัดเจน โดยเน้นที่ผลผลิตเป้าหมาย และทิศทางการทำงาน ด้วยหลัก 5 ประการของความเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ คือ 1) ความเป็นผู้นำในการทำงานที่ท้าทาย สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ และส่งเสริมผู้อื่นให้มี

ความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ที่ท้าทาย 2) มีแรงบันดาลใจ และกระตือรือร้นโดยการทำให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วมกับผู้อื่น 3) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้การสนับสนุนผู้อื่น 4) ทำตนเป็นต้นแบบตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น และ 5) นำมาซึ่งการบรรลุความสำเร็จสูงที่สุดในการทำงานจากจิตวิญญาณอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ เป็นความสามารถของผู้นำในการรู้จักและเข้าใจสภาพการณ์ขององค์กรเป็นอย่างดี สามารถกำหนดบทบาทและทิศทางขององค์กรได้อย่างชัดเจน รวมถึงขยายความคิดให้คนยอมรับ และปรับเปลี่ยนให้คนอื่นช่วยทำให้กำลังใจกับทุกคน และบันทึกงานไว้และเผยแพร่อย่างกว้างขวาง การเป็นนักบริหารการศึกษาไม่ใช่เพียงการใช้วิธีการบริหารตามหลักการบริหารโดยทั่วไป แต่ยังต้องมีภาวะการณ์เป็นผู้นำการบริหาร ซึ่งภาวะผู้นำการบริหารการศึกษานั้น จำเป็นจะต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร ทั้งนี้ก็เพื่อให้การบริหารเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2553)

เพื่อให้สถานศึกษามีคุณภาพ และการเปลี่ยนแปลงแนวทางการบริหารตามการปฏิรูปในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ซึ่งจำเป็นต้องมีผู้บริหารการศึกษาที่มีความรู้มีบทบาทในการบริหารงานอย่างมีวิสัยทัศน์ โดยสิ่งที่ผู้นำต้องปฏิบัติ คือ 1. ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ และสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ไปยังผู้ตาม 2. ผู้นำจะต้องมีความสม่ำเสมอมากกว่าการเอาแต่อารมณ์สามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤต 3. ผู้นำเป็นผู้ที่ไว้ใจได้ว่าจะทำในสิ่งที่ถูกต้อง 4. ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีศีลธรรมและมีจริยธรรมสูงหลีกเลี่ยงที่จะใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน แต่จะประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นและเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม 5. ผู้นำจะต้องแสดงการอุทิศตัวหรือความผูกพันต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน 6. ผู้นำจะแสดงความเชื่อมั่นและแสดงให้เห็นความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะสามารถ บรรลุเป้าหมายได้ 7. ผู้นำจะช่วยให้ผู้ตามมองข้ามผลประโยชน์ของตนเพื่อ

วิสัยทัศน์และภารกิจขององค์กร รวมทั้งกระตุ้นผู้ตามให้มีความคิดสร้างสรรค์ 8. ผู้นำต้องมีบทบาทในการพัฒนาวิสัยทัศน์ ที่จะนำทางเป้าประสงค์ขององค์กร และวิปฏิบัติการณ์การติดต่อวิสัยทัศน์ และสื่อสารความหมายให้ชัดเจนทำให้เกิด จิตวิญญาณแห่งการเป็นทีม (Team spirit) ความกระตือรือร้น การมองโลกในแง่ดีความผูกพันต่อเป้าประสงค์วิสัยทัศน์ร่วมและ การเชื่อมต่อภายในกลุ่มงานและองค์กรซึ่งประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารวิสัยทัศน์ ใช้สัญลักษณ์ที่จะเน้นย้ำความพยายามของผู้ตาม และการเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่เหมาะสม (Bass and Avolio, 1994) ซึ่งสอดคล้องกับบัณฑิต แทนพิทักษ์ (2540) ได้กล่าวว่า วิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของผู้นำ ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร ดังนั้นหากผู้บริหารปราศจากวิสัยทัศน์ ก็จะไม่สามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และดำรงรักษาความเป็นสถานศึกษาที่ดีไว้ได้ ส่วนคนที่ขาดวิสัยทัศน์ จะไม่สามารถบรรลุความคาดหวังที่ยิ่งใหญ่ได้ และไม่สามารถนำแผนงานใหญ่ ๆ ให้เป็นจริงได้ (Helmut, 1995) จากการศึกษาของนักวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของวันทนา เมืองจันทร์ (2542) และ พิมพ์วิวัฒน์ วิเศษฤทธิ์ (2548) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครมีอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศและวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน จะมีวิสัยทัศน์อยู่ในระดับต่างกัน สถานศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีวิสัยทัศน์อยู่ในระดับต่างกัน ส่วนตัวแปรย่อยในปัจจัยภายในตัวผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษา พฤติกรรม ผู้นำทางวิชาการ พฤติกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลง ตัวแปรย่อยในปัจจัยภายในสถานศึกษา ได้แก่ พฤติกรรมสนับสนุน ผู้พฤติกรรมสั่งการ พฤติกรรมขัดขวาง พฤติกรรม

ร่วมมือ พฤติกรรมมิตรสัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งสิ้น ตัวแปรย่อยในปัจจัยภายในตัวผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ พฤติกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลง ประสิทธิภาพการบริหาร ตัวแปรย่อยในปัจจัยภายในสถานศึกษา ได้แก่ พฤติกรรมสนับสนุน พฤติกรรมสั่งการ พฤติกรรมร่วมมือ พฤติกรรมมิตรสัมพันธ์ และดัชนีบรรยากาศเปิดของสถานศึกษาตัวแปรย่อยในปัจจัย ด้านสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือและการมีส่วนร่วมล้วนเป็นตัวแปร ที่สามารถทำนายวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวพยากรณ์ที่ดี 3 ตัว จากตัวแปรทั้ง 19 ตัว สามารถทำนายวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ร้อยละ 60.89 ตัวพยากรณ์ทั้ง 3 ได้แก่ การบริหารการเปลี่ยนแปลง ดัชนีบรรยากาศเปิดของสถานศึกษาและประสิทธิภาพการบริหาร

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า ในหลายสถานศึกษาขนาดใหญ่ ได้มีการเปิดหลักสูตรการสอนโครงการสอนภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส สเปน จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม) ที่เป็นการสอนหลักสูตรทางด้านภาษาแก่นักเรียนที่เลือกเรียน หรือแม้กระทั่งการบรรจุภาษาเหล่านี้ลงไป ในหลักสูตรพื้นฐานที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียน ทั้งนี้ถือเป็นภาระที่ค่อนข้างหนักในการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ เพื่อนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ และจะเห็นได้ว่าวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความจำเป็นต่อการบริหารสถานศึกษา ความต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องการสร้างโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์

ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยอาศัยแนวคิดภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ การนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ไปใช้อันจะส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม
2. เพื่อจัดทำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องโปรแกรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ดำเนินการวิจัยออกเป็นมี 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 35 โรงเรียน เป็นจำนวนทั้งสิ้น 317 คน เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อ

หาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ มาวิเคราะห์หาความต้องการจำเป็น เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษาเชิงลึกในสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี โดยให้ความสำคัญในการศึกษาด้านที่มีความต้องการในการพัฒนาอย่างละเอียด ทั้งการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร รวมทั้งการสังเกตการปฏิบัติงาน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการ จากโรงเรียน จำนวน 3 แห่งๆ ละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับภาวะผู้เชิงวิสัยทัศน์ และดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์

2. ยกร่างโปรแกรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน โดยดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) แล้วนำมาออกแบบและจัดทำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโปรแกรม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ

รวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา

3. การตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม โดยผู้วิจัยได้นำโปรแกรมที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วพร้อมแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินโปรแกรม โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คนได้ เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ตามลำดับ (ดังตาราง 1)

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ดัชนีความต้องการจำเป็นและลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยรวม

องค์ประกอบภาวะผู้นำ เชิงวิสัยทัศน์	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับความ ต้องการ จำเป็น
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1. การสร้างวิสัยทัศน์	3.91	0.84	มาก	4.53	0.70	มากที่สุด	0.1586	3
2. การเผยแพร่วิสัยทัศน์	3.85	0.88	มาก	4.56	0.65	มากที่สุด	0.1844	2
3. การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์	3.82	0.87	มาก	4.64	0.55	มากที่สุด	0.2147	1
4. การเป็นแบบอย่างที่ดี	3.97	0.80	มาก	4.47	0.75	มากที่สุด	0.1259	4
โดยรวม	3.88	0.84	มาก	4.55	0.66	มากที่สุด	0.1727	

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา ซึ่งประกอบด้วย 4 Module ได้แก่ 3.1) Module 1 การสร้างวิสัยทัศน์ 3.2) Module 2 การเผยแพร่วิสัยทัศน์ 3.3) Module 3 การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ 3.4) Module 4 การเป็นแบบอย่างที่ดี 4) วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การศึกษาด้วยตัวเอง การพัฒนาโดยกระบวนการปฏิบัติงาน 5) การประเมินผล ประกอบด้วย ประเมินตนเองก่อน และหลังการพัฒนา ประเมินระหว่างการอบรม และประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการพัฒนาโดยใช้โปรแกรม ประเมินการซักถามและการให้ข้อคิดเห็น ประเมินการรายงานการอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยผลการประเมิน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โปรแกรมมีความเหมาะสมในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

สรุปและอภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากตามลำดับ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีตามลำดับ เหตุเป็นเช่นนี้เพราะว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นการดำเนินการของกลุ่มบุคคลในการบริหารจัดการ โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะกำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาสถานศึกษาให้สามารถพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และ

อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (อารยา บุตรพรหม, 2559) ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา จะต้องมีความรู้และสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ไปยังผู้ตาม แสดงความเชื่อมั่นและแสดงให้เห็นความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ (Bass and Avolio, 1994) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จะทำให้ผู้นำสามารถสร้างวิสัยทัศน์ ซึ่งวิสัยทัศน์นั้นจะทำให้ผู้นำสามารถนำพาองค์กรไปยังทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม และสามารถวางรากฐานขององค์กรได้อย่างยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่เกิดขึ้นได้ (สุพานี สฤกษ์วานิช, 2552) สอดคล้องกับงานวิทยานิพนธ์ (2557) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคเหนือตอนล่าง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของรวัยรินทร์ เพียรพิทักษ์ (2559) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤติยาภรณ์ นาชัย (2560) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนพนัสนิคม 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 พบว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนพนัสนิคม 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม ทั้ง 5 องค์กรประกอบด้วยดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา ซึ่งประกอบด้วย 5 Module ได้แก่ 3.1) Module 1 การสร้างวิสัยทัศน์ 3.2) Module 2 การเผยแพร่วิสัยทัศน์ 3.3) Module 3 การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ 3.4) Module 4 การเป็นแบบอย่างที่ดี 4) วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การศึกษาด้วยตนเอง การพัฒนาโดยกระบวนการปฏิบัติงาน 5) การประเมินโปรแกรม ประกอบด้วย การประเมิน 3 ระยะ ระยะที่ 1 การประเมินก่อนการพัฒนา ระยะที่ 2 การประเมินระหว่างการพัฒนา และระยะที่ 3 การประเมินหลังการพัฒนา และการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการพัฒนาโดยใช้โปรแกรม โดย ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โปรแกรมมีความเหมาะสมในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด เหตุเป็นเช่นนี้เพราะว่า โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นได้พัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การศึกษาความต้องการในการพัฒนา การศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี การร่างและยกร่างโปรแกรม ที่มีองค์ประกอบด้วยการสร้างโมเดลที่เป็นไปได้ ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ ซึ่งนักประเมินจะใช้ทฤษฎีนี้เป็นแนวทางในการดำเนินการประเมินและใช้เป็นมาตรฐาน (Benchmark) ในการตัดสินประสิทธิผลของโครงการ (Rogers, 2000) มีระบบแผนโครงสร้างที่กำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่ออกแบบมาเพื่อช่วยเหลือครูให้ทำกิจกรรมกับเพื่อนร่วมงาน โดยทุกกิจกรรมล้วนมีทางแนวทาง เพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานของครู (ปริญญญา มีสุข, 2552) รวมถึงการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มี

ความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์ ทำให้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้พัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทอดแก้ว ทองขาว (2561) ได้ศึกษาวิสัยทัศน์และพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 พบว่า 1. วิสัยทัศน์และพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามความเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 ประกอบด้วย 1. ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ 2. ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ 3. ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พิศา ชัชชวพันธ์ (2559) ได้พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีองค์ประกอบของโปรแกรม คือ 1. หลักการของโปรแกรม 2. วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3. เนื้อหาสาระ 4. กิจกรรมการพัฒนาของโปรแกรม และ 5. การวัดและประเมินผลโปรแกรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม โดยรวมและรายด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์โดยเมื่อมีการสร้างวิสัย

ทัศน์แล้วนั้น ควรมีการดำเนินการตามแผน นโยบายอย่างเคร่งครัดเพื่อการบรรลุผลสำเร็จในเป้าหมายที่วางไว้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์

1.2 จากผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ รองลงมาคือ ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์การสร้างวิสัยทัศน์ และการเป็นแบบอย่างที่ดี ตามลำดับแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาภาวะผู้นำให้สอดคล้องกับความต้องการ

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำแนวทางการภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา ไปใช้กับสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ในตำแหน่งอื่น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบหรือวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ในรูปแบบอื่นที่หลากหลายยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวโมเดลการพัฒนาภาวะผู้นำในเชิงระบบควบคู่กับโมเดล การพัฒนาภาวะผู้นำที่เน้นนำเสนอวิธีการฝึกอบรมและพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยาภรณ์ นาชัย. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนพนสนิมคม 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นนทิพร สาน้อย. (2557). *การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคเหนือตอนล่าง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บัณฑิต แทนพิทักษ์. (2540). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ อำนาจ ความศรัทธา และความพึงพอใจ ในงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปริญญา มีสุข. (2552). *การวิจัยและพัฒนาวิธีการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพของครู โดยใช้การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นเป็นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ปวีณ์ วิเศษฤทธิ์. (2548). *ปัจจัยที่ส่งผลกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิมพ์พิศา ชัชชวพันธ์. (2559). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2553). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รวรินทร์ เพ็ชรพิทักษ์. (2559). *ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- วันทนา เมืองจันทร์. (2542). *วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สยามมิตรการพิมพ์.
- สมพร จำปานิล. (2549). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สรารัตน์ จันทะมล. (2548). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังสะพุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือการบริหารจัดการคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุพานี สฤกษ์วานิช. (2552). *พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่: แนวคิด และทฤษฎี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หาดแก้ว ทองขาว. (2561). *วิสัยทัศน์และพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อารยา บุตรพรหม. (2559). *การพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Bass, B.M. and Avolio, B.J. (1994). *Improving Organization Effectiveness through Transformation Leadership*. Thousand Oaks: SAGE.
- Bennis, W.G. (1989). *On Becoming a Leader: Reading*. M.A: Addison-Wesley.
- Helmut, M. (1995). *Leadership in Action*. New York: McGraw-Hill.
- Kahan, S. (2008). *Visionary Leaders.com/Resources_Ovisionary leadership.html*. [accessed 1 May 2020].
- Manasse, A.L. (1986). Visions and leadership: Paying attention to intention. *Peabody journal of education*, 69(1), 150-173.
- Rogers, P.J. (2000). Program Theory: Not Whether Programs Work but How They Work. *Evaluation in Education and Human Services*, 49(1), 209-232.